Második évfolyam. 10. szám. Sárospatak, 1895. február 2.

Előfizetési ár:
Helyben házhoz hordva és vidékre postai megküldéssel:
Egész évre . . . 6 ft.
Fél évre . . . . 3 ft.
Negyed évre . . 1 ft 50 kr
Egyes szám ára 7 kr.

Hirdetéseket
négyszög centim.-ként 3 krjával számitunk — Kincst. bélyegdij minden hirdetésért 30 kr.

Nyilt-tér minden sor 20 kr.

ÓRÁLLÓ

Politikai, szépirodalmi és közgazdasági lap.

Megjelen hetenként kétszer, u. m.: szerdán és szombaton reggel.

Szerkesztőség:
hova a lap szellemi részét illető közlemények küldendők:
Sárospatak, Gortvay-féle ház.

Kiadóhivatal:
hová az előfizetési pénzek, hirdetési kéziratok s díjak és a lap szétküldésére vonatkozó felszólalások intézendők:
Sátoralja-Ujhely, főtér 9. sz.

Kéziratokat nem adunk vissza.

Bérmentetlen levelet nem fogadunk el.

Főmunkatársak: Csengey Gusztáv és Dr. Masznyik Endre. | Felelős szerkesztő és laptulajdonos: Dr. BARTHA BÉLA. | Szerkesztőtárs: ifj. dr. MITROVICS GYULA | Kiadó: a „Zemplén“ nyomdája.

„Evangélikus egyházi szemle.“

Ily czimen jelent meg *Békés-Csabán, Szeberényi Lajos Zs.* ev. lelkész szerkesztésében egy uj havilap, a melynek programmjával nem lesz érdektelen szélesebb körben is megismerkedni.

Magában véve egy jó egyházi lapnak megjelenése mindig örvendetes esemény, különösen ha programmja hézagpótló, iránya bizonyos tekintetben uttörő. Különben a tultermelés magát egyházi sajtóirodalmunkat létében veszélyezteti.

A Szeberényi lapja különben hézagpótló is, uttörő is: de sajnos, oly hézagot pótol, a melyet inkább eltűntetni kellene, oly utat tör, melyen eddig *magyar* ev. prot. egyházi lap nem járt s melyre őt, kivéve az általa hivatkozott, „egyházunkat szerető, annak helyes fejlődését és előmenetelét szivükön hordó férfiakat, kik őt lapja kiadására „bátoritották“ s kiket egyébként méltó volna személyesen is megismerni — magyar prot. lap követni nem is fogja.

De hiszen igaz, *ő* jár helyes uton, a többi, eddig megjelent egyh. lap nyilván azon kategóriába tartozik, a mely *„romboló, kisértő“* irányaival s „egyházunkban immár *önkényes* hatalomra szert tett *politikai* czéljával“ veszélyezteti ev. egyházunk békés fejlődését. — Hogy mit szól ehhez Tresztyénszky, Hollerung, azt nem tudom, de hogy a Cirkevnie Liszty s egyéb *tót* nyelvü *„kizárólag“ egyházi* lapok, melyek a politikát hasábjaikról „számüzték“, de azért egyebet sem c inálnak, mint politikát és pedig *nemzetiségi* politikát üznek — azóta már a mi jó Szeberényinket ódákkal dicsőitik, — arra mérget mernék venni.

Mert a mit Szeberényi *magyar* nyelven hirdet, azt hirdetik ők évek óta *tót* nyelven. — Hitvallásuk egy és ugyanaz: *igazhitüség* s *anyanyelv;* más szóval kifejezve: *lutheránus felekezetiség* s *nemzetiségi törvény,* a mint hogy mindakettőre nézve Szeberényi minden kétséget kizárólag nyilatkozik is, mondván: *„Egyedül* helyesnek tartjuk a Luther által megkezdett reformációt... Egyházunk *symbolikus* könyveiben kifejezett elvekhez és *tanokhoz* ragaszkodunk és ha e téren bármely eltérést, ingadozást, hütlenséget tapasztalnánk, az ellen határozottan óvást teszünk.“ — Másutt pedig: „Főtörekvésünk leend egyházunk egységét megőrizni; de a mellett az *anyanyelv* jogait, ugy is, mint a reformáció egyik elvét és vivmányát, ugy is, mint *országos törvényeinkben biztositottat védjük* és tiszteletben tartjuk“. Ezzel kapcsolatban kijelenti, hogy nem fog azokkal tartani, kik „hazafias ürügy alatt készek egyházunk egységét feláldozni, készek azt radikális, hazafiaskodó társulattá alakitani“....

S ezzel az uttörő havilap programmjának *elvi* részét teljesen kimeritettük. De van is hozzá egy-két szavunk, különösen van az *„Órállónak“*. a mely az igazi, nem a betü-, de a szellem-protestantizmus álláspontján áll, nem a szétválasztó, de az összekötő elemeket keresi s mindenben és alkudozás nélkül nemzeti irányt követ.

Atyámfia, az *evangyélium* papja, Szeberényi Lajos! Ki jogositotta önt fel arra, hogy az *igazi lutheranizmus* főellenőreként lépjen fel? És ha már Luther reformácziójára hivatkozik, a melyet szerényen „egyedül“ helyesnek tart, vajjon nem tudja-e hogy az ember nem *tan* alapján, de *hitből* üdvözül, hogy az igazi reformácioi álláspont nem a *symbolikus* könyvekre megy csupán vissza, hanem az *Istennek igéjére egyedül,* minazt a reformátusok is tették? — A *tan,* a symbolumok elválasztanak, az *Ige* egyet dül az, a mely egyesit, mert a tan — sajnos! — legtöbbnek betü, mely öl; de az Ige mindig *szellem,* mely elevenit! S ön a symbolikus könyvekre áll s ezeken kivül minden „hütlenség“ ellen „óvást“ tesz? Ugyan miért nem hozza elő mindjárt — átkait? A *tan* erre is képes! Hát mi *ily lutheranizmus* ellen ezennel ünnepélyesen tiltakozunk és pedig épen — Luther, a szabadság a reformáczió apostola nevében! Hanem tudjuk, vannak kik Önt szivesen hallgatják, hiszen ők is *egyedül* „igazhitüek“, mert az igazhitüség nekik köpönyeg; hogy kik ők: Ön azt bizonyára ép oly jól tudja, mint én! És sohase fáradjon Ön abban, hogy a tiszta és hamlsitatlan reformácziót fentartsa, mert e nagy feladat nem Önre, de magára a protestantizmus Géniuszára van bizva, a mely bizonyára mindenkor megtalálja a maga utait s elveit végül teljes diadalra is

AZ „ÓRÁLLÓ“ TÁRCÁJA.

Veszendő és kiveszett eredetiségeink.

Irta: **Csengey Gusztáv.**

„Nyelvében él a nemzet“

(Folytatás.)

E bübájos magyar zenefaj előadásához a cigány odaadó érzése és bravourja kellett. Ez tette próbára a primás tehetségét. Előadása régi traditió volt, mi nemzedékről szállott a cigánybandákban. Csak akkor voltak hires primások, mikor még a hallgató nóta bravourjátékában tünhettek ki. Az utolsó e fajta cigányprimás *Patikárus Ferkó* volt, vele sirba szállt a hallgató nóták gyönyörü speciális magyar müvészete.

Patikárus Ferkótól hallottam a legszebb hallgató nóták kettéjét: a Rákóczy-nótát és a Boka kesergőjét.

Berkes is (az angol trónörökös kedvelt muzsikusa) játszott még néha hallgató nótákat, még a régi traditio érzésével, de már nem a régi bravourral.

Ez az a magyar nóta, mely azt a közmondást teremtette, hogy „Sirva vigad a magyar.“

És ma már a hallgatónótát hirből sem ismerik. Hiába kótáztak le nehanyat belőlük. Az *előadás traditiója* kihalt, mert ezt nem lehetett lekótázni.

És miért veszett ki ez a szép eredetiségünk?

A magyar mulatságok elpusztulásával a magyar hallgató nótáknak is el kellett pusztulniok. Csak lelkesedő hallgató lelkesiti a cigányt. Ilyesmit hideg, közönyös vendéglői közönségnek nem lehet játszani.

A cigánynak nincs többé szüksége a hallgató nótákra, hát elfeledte.

És a *verses nótával,* a népdallal hogy vagyunk?

Ugy látszik, hogy ez még él és virágzik; nemcsak a cigány, hanem még a zongorázó középosztály is kultiválja.

De virágzása csak látszat; mélyebben vizsgálva a hanyatlás, sőt bizonyos tekintetben már az elzüllés stádiumát mutatja.

Az ujabb népdalok dallamai nagyobb részt a régi szép népdalok reminiscentiaiból keletkezn k.

Részben a szöveg is ilyen: régi népdalstrófák variálgatása, vagy kibővitése. Pl.

Jaj be szennyes a kendője!
Talán nincsen szeretője?
Adja ide, hadd mossam ki,
Ugy sem szeret engem senki.

Ez a szép régi népdal, hogy ellapul az ujabb versioban! Most igy dalolják:

Jaj be szennyes az a maga kendője!
Talán nincs is magának szeretője?
Adja ide, hadd mossam ki fehérre,
Leszek én magának a szeretője.

A régi eredetinek éppen az eszméje halt ki belőle, a szive van kimetszve:

„Ugy sem szeret engem senki!“

A toldozás-foldozás éppen az alkotó ihlet hiányát mutatja.

Nagyrészt azonban az ujabb népdalszövegek már nem is népdalok. A régi népdal és a müköltészet keveredését látjuk bennük. Népiesen indul, de aztán belekerül egy-egy olyan kifejezés, amit csak az irástudók használnak. Pl.

Jobb is volna ott a hideg hant alatt
Hol nincs többé érzelem és gondolat.

Vagy a következő sorok:

Óriássá nőtt a bánat szivemen,
S hol a fegyver, melylyel azt legyőzhetem?

Igy nem beszél a nép sehol.

A következő strófa még jobban elárulja szerzőjet:

Elbolyongok sötét éjjel
Egymagamban messze a sik pusztában,
Odavárlak, kedves rózsám,
Szivszaggató fekete gyászruhában.
Fájdalmimat lengeti az álom szárnya;
Álmaimban hallgatódzom,
Megszólal-e a tilinkó nótája?

A melódiát itt nem közölhetem, az igen szép és igazi magyar. Mintha valami régi hall-

fogja juttatni, de nem a symbolumokkal, hanem az *Igével!*

A lap programmjának első, *dogmatikus* része tehát, a mennyiben az nem bizonyos mellékczélzatok leplezése, csakugyan olyan hézagot akar pótolni, a mit eltüntetni kellene inkább, mint rajta vájkálni. S bizony nem szerencsésebb a programmnak második, *nemzetiségi* része sem, a melyet uttörőnek csak azért neveztem, mert — mint emlitém — magyar egyházi lap ily irányban még eddig nem mert megnyilatkozni. — Nos itt már — akarja, nem akarja, — egészen egy gyékényen árul az oláhokkal, szerbekkel, szászokkal s a felvidéki tótság nemzetieskedő elemeivel, a kik ugyancsak mind az „anyanyelv" jogát, mint *„törvényeinkben biztositottat védik"*, más szóval a *nemzetiségi* törvényen állanak, a melyet azonban ugy magyaráznak, hogy abból számukra *csak jog* fakad, de *kötelesség épen nem* háramlik. — És épen azért, mert ezen kapaszkodás az „anyanyelvbe" felette elasztikus dolog, igen ohajtottam volna, ha a szerkesztő e kérdésben álláspontját körvonalozza. — Sajnos azonban, nem teszi, de sőt lapjának vezércikke, melynek cime: *„Az önkény hatalma egyházunkban"*, a legjogosultabb aggodalmakat kelti fel a magyar protestáns olvasóban. — Miről szól a czikk? A honti esperes egy papot egy kandidációból kizárt, oly okokból, melyeket az esperesség s majd a kerület is méltányolva, az esperes eljárását mindkét forum helyeslő tudomásul vette. Nos, *e két erkölcsi testület ellenében* ez a lap annak a nemzetiségi martyrnak kél pártjára s elveri a port az ujonnan szervezett dunáninneni kerületen amugy — elkeseredetten. — Az is különös, hogy az egész nagy átalakulást, melyen ev. egyházunk a zsinat óta átment, a lap egy-két kétes értékü, anakdotaszerü megjegyzéssel érinti csak s nem habozik annak kijelentésével, hogy „az abrakos tarisznya megvonásának rendszere" erkölcsi testületeknél czélra nem vezet: holott azon kellene lennie, hogy a királyilag szentesitett zsinati törvények által teremtett uj helyzet s viszonyok megerősíttessenek, bármi volt is egyébként a nézete a kerületnek uj felosztásáról a törvény szentesitése előtt s első dolgának kellett volna lennie, meggyőződést szerezni arról, vajjon a dunáninneni kerület mért tagadta meg azon esperességek egyházainak segélyezését, melyek a közgyülésre követek elküldését megtagadták. — Ők megtagadták az anyjukat s ez járjon a vajas kenyérrel utánuk!

És ha a kérdés kutatásába merül, bizonyára nyilatkoznia kellett volna a három renitens esperesség (Trencsén, Nyitra, Liptó) viseletéről, a kerület csupán egyházias elveket valló, de politikát a világért sem üző, azonban „anyanyelvök" megsértésének ürügye alatt az uj beosztást, tehát a *törvényt ignoráló* dunáninneni egyh. kerületi tót hivatalnoki karáról, mely a ker. gyülésről ugyancsak testületileg távol maradt; nyilatkoznia kellett volna a nyitrai esperességnek az e gyülésben való részvételt megtagadó jegyzőkönyvéről, mely azon hangzatos frázissal, hogy „Istennek kell inkább engedelmeskedni, mint embernek" leplezetlenül kijelenti, hogy a püspöki meghivót e gyülésre olvasatlanul *ad acta* teszik, mert magyarul s *nem tótul* van irva! És a Szeberényi lapjának *e brutálitáshoz szava nincs*; a dunáninneni ker. gyülés nemeslelkü, békés határozatát, melylyel a renitens elemeknek időt és módot nyújtott a — megtérésre, *bölcsen ignorálja*, de a Laczják pap törvényesen elintézett candidationális ügyét *publicum gravamenként pertraktálja!* — Igen, igen különös jelenségek ám ezek!

De talán elég is a dologból. Az egész lap kifejtett programmja után itélve, határozottan az *orthodoxia köpönyege alatt magyar nyelven idegen érdekeket szolgáló organumnak mutatkozik.* Ám a kinek ez irány kedves, pártolja; mi nem kérünk belőle, de ha ugy folytatja, ellene mindenkor a leghatározottabban küzdeni fogunk.

Pozsony, 1896. január hó.

Stromp László.

KÖZÉLET.

Ki az a Schneller?

— Válasz K. A. urnak. —

Nem mi vetjük fel e kérdést, *K. A.* vetette fel a *Benedek* Elek-féle *»Nemzeti iskola«* e havi egyik számában. *»Ki az a Schneller?* — e kérdésen — ugymond — a mult héten Magyarország összes tanártestületei, sőt minden a pedagógia iránt csak távolról is érdeklődő ember tünődök. És a kérdésre senki sem tudott többet válaszolni, mint a mennyit a hivatalos lap árult el, t. i. dr. Schneller István a pozsonyi ág. ev. theologiai akadémia igazgatója volt ezelőtt és a kolozsvári egyetemen a neveléstudomány nyilvános rendes tanára lesz ezentul. De arról, hogy a magyar tanárok ez uj nevelő atyja foglalkozott-e valaha pedagógiával, irt-e valami nevelés-tudományi müvet, hallatta-e szavát a magyar tanügy körül., nem tudtunk felvilágositást nyerni, hiába lapoztuk át a magyar előkelőbb folyóiratok évfolyamait, — nevével sem találkoztunk, még a Magyar Pedagógiai Társaság tagjai között sem. A hosszas tanakodásnak végre is azzal vetettünk végett, hogy bizonyára a *felekezeti paritás* birta rá *Eötvös* minisztert a választásra. Mert illő, hogy ha Budapesten Pauer a katholikus pap, ugy Kolozsvárt egy ág. ev. theologus hirdesse a nevelés és oktatás elveit.

S hogy *K. A.* ur ebben, mint *kétségbe vonhatlan igazságban* igy megállapodott, legott fel is köti *kardját* és neki megy egész közoktatási rendszerünknek és kormányzatunknak, mely »jobban nem dotálja a kolozsvári tanárok állásait s igy azokat a *protekcio* és *stréberség* prédájává teszi és itt *plágiumos*, ott *botcsinálta* pedagogusokra bizza a nevelés-tudomány örök ethikai és csak hosszas buvárlatok utján elsajátitható eszméit«.

Ezt mondja K. A. ur és ezzel *kész Magyarországon Schnellerről* a *közvélemény* s — ezer csoda, hogyha a kolozsvári bölcsészek a *»botcsinálta pedagógust«* nem — botokkal várják s verik vissza ide hozzánk az ág. ev. theologiai akadémiára, a minek különben *mi* — csak örülni tudnánk.

Hát — igen tisztelt K. A. ur, egy dologban én Önnek igazat adok. Ön azt mondja: lesujtó kritika a magyar pedagogiáról az a *»kinevezés«*. Én is azt mondom: lesujtó kritika, — de nem *a magyar pedagogiáról*, hanem *bizonyos magyar pedagogusokról* s nem az a *kinevezés*, hanem — az Ön megnyilatkozása!

Ön felveti a kérdést: *ki az a Schneller?* S a feleletre az alapot keresi mindenütt: folyóiratokban, lapokban, társasági névsorokban, csak ott nem, a hol keresni kell vala: *Schneller tanári müködésében.* Önnek — s ezt mi protestánsok jól megjegyezzük! — elég azt tudni, hogy *Schneller ág. ev. theologiai tanár* s nyomban kész az itélettel, hogy tehát a neveléstudományhoz annyit sem érthet, mint a hajdu a harangöntéshez.

Hát csak lassan a testtel! Önök m. kir. állami tanférfiak mind igen tudósok, mind igen bölcsek s nem tudnák azt, hogy a protestántizmus volt vala a modern iskolaügynek bölcseje, hogy a protestáns theologiai akadémiákon a nevelés-tudománynak ma is rendes tanszéke vagyon?

Ön kimondja az elvet, hogy a pedagogia tudományának örök igazságai csak *hosszas buvárlatok* utján sajátithatók el. Helyesen: ma egy tudomány egy életet, *munkás* életet követel. S midőn kérdezi: *Ki az a Schneller?* a kört, a tért, melyen *egy élet java része* már lefolyt, teljesen ignorálva, a feleletet — »emlékezete tárházában« és a nem rég alakult pedagogiai társaság névsorában keresi!

Miért is fordult volna hozzánk, mire is lapozgatta volna a mi intézetünk évkönyveit, mire irodalmi kiadványaink egész tárházát! Hiszen mi *protestáns theologiai tanárok* a magyar kultura szolgálatában csak — söpredék, csak szemétnép vagyunk!

Nos, — elmondom hát én, ki *Schnellert* több mint egy évtized óta egész közelről ismerem, tanári müködését és hatását megfigyeltem, *ki ő?*

Nem olyan nagy ember, mint *K. A.*, a ki *ujságbéli hirét* nézi, de mégis *valami.*

Az ág. hitv. ev. theologián *több mint két évtized óta a bölcsészeti és nevelés-tudományok rendes tanára*, a ki mint ilyen hallgatóit nemcsak tudománya *anyagára*, hanem tudománya *szeretetére* és — különösen szemináriumaiban, mikkel a budapesti egyetemet is megelőzte — önálló *mivelésére* is megtanitotta. Tanár ő, a milyen nálunk kevés vagyon, mert neki nemcsak teljesen eredeti, kiforrott s kidolgozott bölcsészeti s nevelési rendszere, hanem *iskolája*

---

gató nóta töredéke volna; azt hiszem, annak hatása alatt született. Szövege azonban nem népdal. A panasz ugyan a nép leányának szájába van adva, de már válogatott kifejezéseiről is azonnal rá lehet ismerni a müköltőre.

Ilyen versek nem fakadnak a nép szivéből.

Ugy van! ez a baj forrása. A mai népdalok már nem a nép ajkáról kerülnek az uri körökbe. Az igazi népdalköltészet pang, vagy éppen kiapadt.

És mi az oka ennek? Hát nincs a népnek már megdalolni valója?

Dehogy nincs, van bizony, csak ugy, mint azelőtt.

Hogy még is elnémult, annak oka valami olyasban rejlik, amire kevesen gondolnak.

A magyar népdal-költészetet a *budapesti népszinház* pusztitotta el.

Ne szörnyüködjék el rajta senki és bocsássa meg nekem az a másküléonben tiszteletre méltó intézet, melynek Budapest megmagyarosodásában oly nagy része van, ha ezt az állitásomat rá fogom bizonyitani.

Akkor, midőn a népszinmü speciális magyar müfaját Szigligeti megalkotta,*) a nép ajkáról vette át egyes alakjai számára a népdalokat. A régi népszinmüvek hőse *Füredi* ismert népdalokat énekelt a nemzeti szinpadon, ugyan ezt tették a vándor szintársulatok énekesei is. Megesett, hogy egy-két dallammal müzene-költők is járultak hozzá, de ez csak kivételes eset volt. A népszinmü-énekes a közkeletü népdalok bravour-előadásában találta ambitióját. Akkor még nem azt keresték, mi az uj, hanem mi a szép.

Ez volt a helyes, mert ez volt a természetes.

Mikor azonban a budapesti népszinház megnyilt, Rákosi egészen uj szokást honositott meg ottan. Az operettek mintájára az előadásra elfogadott népszinmüvekben mind uj népdaloknak kellett szerepelni. Ahogy az operette librettojára uj zenét irtak, ugy a népszinmüvek szövegét is magának a szerzőnek kellett uj versekkel teleraknia, melyekhez aztán vagy a szerző, vagy a népszinház igazgatója keresett zeneszerzőt. Minden uj népszinmü uj népdalokkal jelent meg a szinpadon.

Hogy ez a népdal fogalmának s lényegének teljes félreértése, az nem szorul bizonyitásra.

Miután az ugy nevezett »fogyasztás« nagy volt, s a publikumnak minduntalan »ujdonság« kellett: gombamódra keletkeztek a népszinmüvek s velük együtt n népdalok is.

(Folyt. köv.)

*) Általában őt tartják e müfaj megalkotójának, ámbár már előtte régebben is keletkeztek ily nemü szinmüvek. A „Ludas Matyi" határozottan népszinmü, pedig ez megelőzte Szigligetit.

is van. Ne beszéljünk sokat K. A. ur: tudja-e Ön, kinek a tanitványa dr. *Kvacsala* János a *Comenius* világhirü irója? Nos? — *Schnelleré.* Bizony — örök érdeme lesz, ha Kolozsvárt majd *magyar Kvacsalákat* nevel, — az a »*botcsinálta pedagogus*«?

De Ön — hiába kutatta Schneller más nemü tanügyi müködésének nyomait is. Hát igaz, hogy az »Athenaeumot« kivéve, az Önök folyóirataiba nem irt (nem gyakoroltak azok rá valami nagy vonzó hatást — érthető okokból), de annál többet irt és dolgozott abban a körben, a hova hivatása állitotta. K. A. ur persze a mi dolgainkat nem ismeri. O ugy gondolja, hogy *nevelésügyi kérdéseket* csak *Benedek lapjában* és a *magyar pedagogiai társaságban* tárgyalnak. Hogy a protestántizmusnak is van tanügye, hogy nekünk is vannak tanügyi lapjaink, hogy a tanárképző, sőt egyetem kérdése nálunk is napirenden van, s hogy ez irányban *dolgozunk* is, arról K. A. ur tán nem is álmodik.

Pedig e téren *Schneller irodalmilag* is oly munkásságot fejtett ki, melylyel széles körben magára vonta a figyelmet. Tanügyi dolgozatait megtalálhatja a szerény »*Beszédek*« cimen megjelent nagyszabásu bölcsészeti s nevelés-tudományi tanulmányainak gyüjteményében s mint zsinati tanügyi előadónak remek eloboratumát az egyetemes egyházi levéltárban. A mit pedig sehol sem talál meg, de a mi őt még *K. A.* ur előtt is egyszerre nagy pedagogussá teszi majd, — *rendszeres neveléstana* és *története* ott van — a fiókjában, kéziratban sok más egyéb becses szellemkincscsel együtt.

Igen, — Schneller egy nagyszabásu munkás élet drágakincsét viszi el — a kincses Kolozsvárra, hogy ott letegye a magyar nemzeti tudományosság szent oltárára. E kincsről tudtak Kolozsvárt, — azért ajánlotta őt az egyetemi kar *egyhangulag* kinevezésre,

Bizony *K. A.* ur kár volt oly kardosan kirukkolni és ismeretlenül, sőt tudatlanul legázolni a *legszerényebb tudóst* s a — kimerem mondani — *Magyarországon elsőrendü pedagogust*, a kiben lehetnek fogyatkozások, mint minden emberben, de a kiről egyet bizton tudok, azt, hogy nem érik soha — *plagizáláson.*

És most, minekutána *K. A.* ur is tudhatja már, hogy »*ki az a Schneller*«, — még egy dolog van, amit nem hagyhatok szó nélkül.

K, A. ur, midőn *Schnellert*, egyszersmind a *magyar közoktatási kormányzatot* is megvágja. Nem meri ugyan a kinevezés tényét egyenesen protekcióra vezetni vissza, de igenis oly *motivumot* vesz fel, a mely az egyetemi tanszékek betöltéseinél irányadó soha nem lehet s a mely egy *Csákyval s Eötvössel* szemben valóban képtelen gondolat.

Hát — a kérdésnek ezt az oldalát is megvilágosithatom.

Schneller nem kereste a kolozsvári tanszéket, a *tanszék* kereste őt. Rég felszólitották a legmagasb helyről a folyamodásra, de ő vonakodott s az utolsó órában csakis akkor adta be folyamodványát, mikor az ev. theol. akadémia hatósága a theol. tanári fizetések rendezését az általa óhajtott módon kilátásba nem helyezhette. Ő boldog volt a maga — bár szükebb — hatáskörében, mert tudományának itt is egész odaadással élhetett s itt is sok jót mivelhetett. De elfogadta az uj állást, mert *az illetékes tényezők teljes bizalma* iránt *teljesen* meg volt győződve.

K. A ur Ön nem tudja: *Ki az a Schneller? Csáky* gróf, *Berzeviczy*, majd *Eötvös* és *Pulszky tudták*, — hiszen vele, mint *kormányképviselővel az érettségi vizsgálatokon*, évek során át érintkeztek, s bizonyosan találtak az ő *jelentéseiben* oly dolgokat is, a mik — az Önök folyóirataiban, társaságában s agyában aligha fogamzanak meg.

Különben *K. A.* ur! ne disputáljunk. Ezt a vitakérdést a közel jövő fogja eldönti s biztositom, nem az Ön — előnyére, de mindenesetre a *magyar tanügy* és haza javára.

Pozsony, 1895. jan. 24.

Dr. Masznyik Endre.

IRODALOM, MŰVÉSZET

Ellentétek

— A téli tárlat alkalmából. —

Irta: **Ifj. Mitrovics Gyula.**

Az emberiség vizsgálódásainak, megfigyeléseinek megbizhatatlanságát, gondolkozásának elfogultságát, izlésének megvesztegethetőségét misem bizonyítja fényesebben, mint a müvelődéstörténet azon korszakainak a *ritkasága*, amelyeknek müvészeti és erkölcsi érzéke, tudományos gondolkozása és vallásos meggyőződése nem a legellentétesebb útakon kereste a fölvetett kérdések megoldását, amikor ellentétes áramlatoktól el nem sodortatva, a helyes középútakon járt. —

A festészet első korában az eszközök gyarlósága miatt kénytelenek voltak beérni úgyszólván jelképies ábrázolásokkal. Ezután következő időben pedig már azzal dicsekesznek, hogy a festett szőlőfürtökre rászállanak a madarak s Myron tehene a »csorda legényét« izgatja fel. (Legyen szabad használni a Vastagh Géza festményének a cimét). S ez idők krónikasai sem tudnak kimeritőbb jellemzést adni ez alkotásokról, mint épen ezen adomák fölelevenitését.

S midőn évezredünk kozepe táján az emberiség ismét birtokában van minden eszköznek, az előbbi idők műalkotásainak kiszott testű s a földön is az egeket kereső csuklyás barátai elkényszeredett szentjei utan, pompazik a szinek fényében s tetszeleg magának a meztelen testek üres szépségében. Mily rövid ideig tart a minden oldalú tökéletességeknek az a harmoniája, melynek renaissance a neve!

Azóta ismét az ötödik század múlik, anélkül, hogy megtalálnók, anélkül, hogy keresnők ezt a középútat, mely útja egyszersmind a tökéletes alkotásnak is!

A 20-as évek édeskés technikája, sima ecset kezelése után — ma inkább, mint bármikor — virágkorát érik a durvaságoknak minden fajtái.

nak adjátok . . . ő olvasta . . . ő mondta . . . az ő öröksége . . . el van rejtve . . . ott . . . ott . . .

Feje mellére csuklott. Megszünt élni.

Gyulának egész valóján végigvillámlott e szó: templomos vitéz . . . Visszaemlékezett a tábornok szavaira és arra a jelentre, mikor anyja szobájában a könyv üres tokját kezébe vette. Ah tehát családja életében még egy titok van, amit már Ilma olvasott. Ezt jó lesz egyedül megtudni.

Elhatározta, hogy Ilmát kérdőre vonja. A tábornok halálos ágyán megvallotta, hogy ő és Ida szerették egymást. E titok, mit Ilma olvasott, tisztább világot vethet e két rendkivüli lény életére, de azt csak neki szabad megtudni.

Hol van e titok elrejtve, azt a lelkész már nem birta kimondani, de Ilmának tudnia kell felőle.

Vilmos sokkal inkább meg volt rendülve, semhogy atyja végszavaira eszmélhetett volna, anyja pedig Emmit ápolta. Oly felháborodott jelenet volt az egész, hogy pillanatra Gyula is szédülni érzé fejét.

A lelkész pedig sirba vitte magával az aranykapcsos könyv titkát. Hasztalan fogja azt Gyula keresni, Ilma nem tudja, hol van elrejtve.

Egyetlen egy ember tudja a rejtekhelyet, ez az egyetlen ember Zoltán; de ő nem volt jelen, nem hallotta a lelkész végszavait. Gyula pedig elhatározta, hogy e titokról hallgatni fog és ha keresni fogja a könyvet, Zoltánnak nem lesz arról tudomása.

Mi van e könyvben eltemetve, ki tudja, föltámad-e, előkerül-e valaha?!

Hiob hirek.

A gyász év letelt mind a két családnál. Mártonfyék hazattértek. A fájdalmat a szelid emlékezet váltotta fel, Berta megnyugodott sorsában s szerettei közelgő boldogságában találta föl a magáét.

Farkas végrendelete ugy kivánta, hogy Ilma esküvője Ida halálának napjan legyen. E napig még egy hónapnak kellett elmulni. Csendes boldog előkészületek közt multak a napok mind a két családnál, mert Emmi esküvője is erre a napra volt kitüzve.

— MIkor a diákoknak vakációjuk van, akkor a professzor is szabad, tehát csak a kis öcsédre vigyázz.

— Ugy, de te akadémiai professzor vagy!

— Az a vakációra nézve mindegy; nagyjából együtt vakációzunk mi is a gyerekekkel; azért hát a te kis öcséd nagyon jó kalendárium lesz.

Bementek. Zoltán elbucsuzott a háziaktól, akik egész a kapuig kisérték őket. Zoltán és Hermine felültek s nehány perc alatt elrobogott a kocsi.

Emmi arcán valami különös magasztosság ragyogott ami feltünt anyjának.

— Mit beszélt neked Ormai? kérdé szelid mosolylyal leányától.

Emmi hirtelen átölelte anyját, de nem szólt.

— Jó, jó, hisz tudjuk mi azt már, de hát mért nem szól nekünk?

— Bevárja, mig Gyuláék visszatérnek, addig még nekem sem akarja kimondani.

— Ezt szeretem benne.

— No de mit mondanak erre az Ormaiak? dörmögé az apa.

— Zoltánnak?! — kiáltá Emmi büszkén, aztán egyet intett a fejével ugy féloldalra, amivel azt szokás kifejezni hogy: hát csak próbálják meg!

Olyan jól állt ez a nemes dac neki, e határtalan bizalom az iránt, kit szeret!

. . , Az Ormai-kastélyban pedig estig várták Hermint. Akkor levelet kaptak tőle.

Felix ur elsápadt, mikor elolvasta, odanyujtá nejének, miközben indulatosan kiáltá:

— Nézd, nézd, elrabolta leányunkat is!

— És te türni fogod ezt? felelé neje keserüen.

— Azt majd meglátod! Valamit sejtek, valami kisért e fiu szivében, majd akkor lépek közbe.

Ugy elgondolkozott utána.

A sirba vitt titok.

Milyen érzés lehet az, mikor az ifju, magasra törő lélek egy világra szóló, széles birodalmu életcélt tüz ki magának s mikor ezt az életpályát már-már maga előtt látja: akkor

Elértük azon időt, midőn némelyek már nem is ecsettel, de festékvakaró késsel rakják föl a színeket vásznaikra, hogy így, mintegy a szobrászat eszközeivel is, kidomboritsák alakjaikat.

A müncheni secessionisták különváltak festőtársaiktól; nem férnek be többé a túlzásoktól inkább tartózkodó »Kunstverein«-ba s Közép-Európa nagyobb városaiban külön kiállításokat rendeznek.

Mások más útakon törekesznek e babér után, de ez útak nem kevésbbé szélsőségbe futnak s nem kevésbbé kacskaringósak. Vannak, akik a csudálatost, ködös világitásban a »hangulat«-ot hajszolják. Vannak, akik a bizonytalan, sőt kivehetetlen contourok-kal, elmázolt idomokkal különcködnek, kiknek képei aztán olyanok, mintha valami laterna magica vetitené a falra az alakokat . . . kormos üvegen át.

Mindezek azt mutatják, hogy hamar feledjük a történelem tanulságait, sőt azokra hallgatni is merő vaskalaposságnak, az elmélet embereihez való sovány mulatságnak tartjuk.

Az elmúlt századok és a folyó között a különbség csak az, hogy amazokban, az eszközök korlátoltsága s a látókör szűk volta miatt, egyszerre csak egy irányban dolgoztak és ma a legkülönbözőbb, egymást szinte kizáró módokon keresik feladataik megoldását.

A budapesti tárlaton is mily tátongó űr választja el egymástól a Mednyánszky tájképeit a Courtenseitől, Grünwald Szent családját az Uhde*) képeitől.

Nem szólva most a technikáról, a felfogás dolgában Grünwald ahoz az irányhoz tartozik, amelyiknek a germán államokban a schweizi Böcklin nagy képviselője és megalapitója. Uhde Münchenben a renaissance művészeinek elveit alkalmazza a mai korra. Nagyon tanulságos összehasonlitás; lássuk közelebbről őket.

Uhde, bár újitó, megmaradt a Kunstvereinban, Böcklin, bár ecsetkezelése simább, mint bármelyik századeleji festőnek, szinte tűkörfényű, felcsapott secessionistának, vagy, amint gyanitható, megfogták tekintélynek. Ehez a Böcklinhez aztán annyiban hasonlit Grünwald, hogy bibliai tárgyú képeiben Böcklin is a keletről veszi a tipusokat. Grünwald is, különösen Máriájában, egy hamisitatlan zsidóasszonyt festett s pedig a modelt mégcsak nem is a felvidéki zsidó kisvárosok úccáin kereste! Egyenesen a szent földről hozta. Az európai zsidók arcbőre már megfehéredett, faji tipusokon sokat simitott, egyenesitett a mérsékelt égalj és a civilizáció. Grünwald Máriájának is olajbarna arcbőre, ajkai duzzadtak, kifelé hajlók. Szénfekete hajának göndör szálai homloka és arca körül keretet alkotnak. Arcvonásain az áhitat és szent anyaság mellett ott van a keleti szenvedélyesség is. A merengés is keleti önfeledtség nála. Mindenesetre e tulajdonok a legérdekesebb és legkomolyabb tannlmány-darabbá teszik Grünwald »Szent család«-ját.

Böcklinnek is, kinek különben minden művéből a legmeglepőbb, de túlzásnélküli eredetiség szól hozzánk, van ilyen hasonló csapáson haladó műve. Ilyen a *„Keresztről való levétele"*, melyet még 1876 ban festett, de a secessionisták tárlatán a nyáron volt Münchenben kiállitva. Érdekesebbé teszi még az, hogy a művész fára festette, amely időközben meghasadt s most emiatt egy boszantó csik vonúl végig rajta e kép hosszabbik, vízszintes tengelye irányában. E miatt ajánlatos volna e képet vászonra tenni át. Itt is valódi, typikus zsidóarcok vannak; de *európai* átalakitással s az arcokon több, a tárgyhoz illő kifejezéssel.

(Vége köv.)

*) „Karácsonyest" (34.), „Zarándoklás Emaus felé" (216.), „Jövendölés a pásztoroknak" (260.).

UJDONSÁGOK.

Békési Gyula debreceni tankerületi főigazgató ellen tudvalevőleg a legsulyosab természetű vádakkal lépett fel egy ottani ujonnan indult ujság. Nem kevesebbel vádolta, minthogy hivatalszolgájától Némethy Károlytól, ki az Emke ottani fiókjának is pénzbeszdője volt, az Emke behajtott pénzeit kölcsön, névjegyekr elszedte (összesen 197 frtot) s aztán meg nem fizette, ezzel a szolgát, mint sikkasztót halálba kergette. Mi csak később közöltük e hirt, akkor is teljes jóindulattal s bizalommal Békési főigazgató iránt, kit ilyen dologra képtelennek tartottunk. Emlitettük azt is, hogy Békési maga ellen fegyelmi vizsgálatot kért. Most pedig, laptársainkkal egyetemben, mi is megkaptuk azt az előterjesztést egész terjedelmében, melyben a becsületében, tisztes hirnevében annyira meghurcolt főigazgató s illetve az ő képviseletében dr. Kardos Samu debreceni ügyvéd a legészszerübb s legkézzelfoghatóbb okokkal bizonyitva a gyanusitott férfiu ártatlanságát, arra kéri a debreceni kir. főügyészséget, hogy sürgősen inditványozza a fenforogni látszó sikkasztás, abban való részesség, hivatalos titok megsértése, abban való részesség, hamisvád és abban való részesség, rágalmazás és abban való részesség büntetének, illetve vétségének megállapithatása céljából a legszélesebb mérvü és legszigorubb természetü előnyomozatok és bünvizsgálat elrendelését egyuttal sajtópört indit a hajszát meginditó »Debreceni Reggeli Ujság« s illetve annak felel. szerk. Gáspár Imre ellen. Terünk nem engedi, hogy az egész előterjesztést közöljük. A védekezésböl kiemeljük a következőket: Békési soha szolgájától pénzt nem kölcsönözött; azt a 197 frtot, mennyi a névjegyeken foglaltatik, több izben Bajdó Jánosnétól kérte kölcsön, ki és családja őt, negyven év óta ismeri s már szegény deák korában is segélyezte, most is, ha pénzben megszorult kisegitette. A kölcsönzött összegekről ő névjegyein s egyszer cédulán adott elismervényt. A pénzeket Némethy hozta el neki s az elismervényeket is; Békési ezek megsemmisitését meghagyta neki, de ő elsikkasztotta azokat s midőn már a nyáron egy izben szoritották a szolgát az Emke pénzeért, azt hazudta Márk Endre ügyvédnek, az Emke titkárának, hogy gazdájának adta kölcsön s az elsikkasztott előmutatóra szóló névjegyeket fel is mutatta. Különben e névjegyek az öngyilkos bucsuleveléhez

egyszerre azt mondja neki a végzet: »Megállj, szállj le onnan a magasból, légy az, ami már rég lehettél volna, mert árváid támadtak egyszerre, akiknek te viseled gondját! Milyen érzés lehet ez?

Ez volt Verőczi Vilmos sorsa.

Az egyetemi tanszék, a tudori koszoru volt ideálja s mikor már a vizsgák előtt állott, akkor egy sürgönyt kap hazulról, melynek tartalma villámcsapásként érte:

»Siess haza. Atyánk haldoklik!«

Történt ez két napra a Mártonfy család elutazása után.

Az öreg Verőczire roppant hatással volt a tábornok halála; soha sem szeretett embert ugy, mint őt s el kellett őt is temetnie. Már a temetésnél is oly gyenge volt, hogy az egyszerü imát is alig birta elmondani. Mind az által azt hitték, hogy csak muló gyöngeség, melyet a nagy lelkirázkodás idézett elő.

Vilmos semmit sem sejtve utazott vissza Pestre Gyulával együtt.

Másnap kissé jobban volt az öreg ur, de harmadnap estefelé hirtelen oly roszul lett, hogy orvosért kellett küldeni. Mire az orvos megjelent, a beteg már magánkivül volt. Mig az orvos a beteget vizsgálta s arca mindinkább elkomorult, a két nő kezeit tördelve leste arcvonásait.

— Asszonyom, — mondá a vizsgálat után az orvos a remegő Verőczinének, — legyen ön erős lelkü . . .

— Irgalmas ég — a veszély oly nagy?

— E betegségből nem fog felépülni.

A két nő felsikoltott.

— Siessenek hazahivni fiát.

Lovaslegény vágtatott a székvárosba a sürgönyt feladni s egyáttal Zoltánt is értesiteni a szerencsétlenség felől. De Zoltán épen akkor utazott Pestre hugával bevásárlásokat tenni, mikor Vilmos hazafelé jött, kikerülték egymást. Csak Gyula kisérte el Vilmost a fájdalmas utra.

Az a vigasztalás még megmaradt a szerencsétlen fiunak, hogy atyjával beszélhetett, de már csak a végső percekben.

Teljesen öntudatánál volt. Fiára bizta családját, Gyulát pedig arra kérte föl, hogy eszközölje ki nagybátyjánál fia számára a parókiát, azt kivánta, hogy utóda legyen, mert a család árván, vagyontalan maradt utána.

Gyula ezt megigérte a haldoklónak.

— Legyenek önök áldva érte, — folytatá nehéz lélekzettel mindinkább gyöngülő hangon. Fiam, tudom, hogy nehéz lesz a nagyobb terü, dicsőségesebb pályáról lemondanod és e szerény, névtelen állásban tölteni el életedet; de lásd, nekem ez kedves eszmém volt mindig, hogy te utódom légy, meg tudsz ez eszmével barátkozni!?

— Igen, atyám! zokogá Vilmos, atyja kezét szorongatva.

— Lásd, fiam, az a nemeslelkü jó barát, kit elköltözött barátom megáldott, megmentene téged ez áldozattól, tudom. Ha megtudja, hogy családom árvaságra jutott, sietni fog szerető szivét, munkás életét felajánlani; de én nekem kedvesebb volna, ha te volnál támaszuk és ők a boldog frigygyel bevárnák Mártonfyékat . .

— Légy nyugodt atyám, én lelkész leszek, és szeretni fogom pályámat.

A haldokló agg ember mosolygott édesen; de lassanként átváltozott a mosolygás valami nyugtalan tévedező kifejezéssé.

— Valami nyomja még lelkedet, kedves atyám!? kérdé az ifju.

— Valami . . . valami! . . . suttogá az öreg s kezeivel homloka elé kapkodott.

— Mi az? mondd el, óh mond el szeretett atyám.

A haldokló homlokán hideg veriték ütött ki, borzasztó volt nézni, hogy küzdött a halál ellen, hogy valamit meg mentsen tőle, ami nem jut eszébe.

E borzalom nagyobb volt, mint amit a szegény lányka elbirhatott, ájultan rogyott össze.

Az anya most leánya ápolására sietett. Az ifjak két oldalról az agg embert tartották, ki iszonyu kinokat állhatott ki, mert arcán minden izom vonaglott.

— Emlékezetem elhagy . . . Istenem . . . már sötétség van körültem.

Vilmos közel volt hozzá, hogy eszét veszitse, csak Gyula volt még elég erős, bár ő is szenvedett nagyon.

— Csak egyet, lelki atyám — kérdé szorongva — valami titkot akar átadni?

E szóra »titok« egyszerre fejéhez kapott az öreg s arca még egyszer mosolygott:

— Ah eszmélek . . . a templomos vitéz dalai . . . Ilmá-

nem is voltak mellékelve, sem Békési a levélben vádolva nem volt. E névjegyeket a szolga lakásán tartott házmotozás alkalmával találták meg s ugy csatolta az eljáró rendőrkapitány a levélhez s adta ki Márknak. Az Emke könyveitt nem is vizsgálták pontosan felül, s az állitólagos hiányt pusztán a Bajdóné-féle névjegyeken foglalt összegek összeadása folytán állapitották meg. Hanem aztán, ha, mint reméljük Békési főigazgató teljes ártatlansága kiderül, mit kell tenni az olyan ujsággal s az olyan zsurnalisztikával, mely a szenzáció kedvéért nem átalja azt egyesek becsületét sárba tiporni, erkölcsi existenciáját megsemmisitni?

Nyilvános számadás és köszönet. A mező-bodoni ref. egyházközség több rendbeli, de főleg templom, torony és paplak épitéseiből származott adósságainak fedezhetése céljából belügyminiszteri engedélylyel gyüjtőiveket bocsátott ki az elöljáróság, melyek szét küldetvén, az egyesek testületek, törv. hatóságok szives fáradozásai s becses adományairól az alábbiakban kivánok elszámolni. Adakoztak: M-Vécsről 261 sz. ivén Br-Kemény Kálmánné 5 frt. H-Téglásról 462 sz, ivén Gr. Degenleld Gusztávné 10 frt. Mársai uradalmi pénztár 484 sz. ivén gr. Károlyi Tiborné 20 frt. Kerelő Szt-Pálról 260 sz. ivén gr. Haller Györgyné 5 frt. M-Ludasról 353 sz. ivén Csontos János és neje 10 frt. M-Vásárhelyről 225 sz. ivén Deák Lajos kir. tanfelügyelő 1 frt. Maros-Vásárhelyről dr. Sántha Károly kir. törvényszéki biró 387 sz. ivén többen 3 frt. Póka kereszturi ref. egyház 46 sz. ivén 1 frt. Maros-Németiből 188 sz. ivén gr. Kun Géza 2 frt. Budapestről Geithner és Rausch cég 620 sz. ivén többen 5 frt. 50 kr. Rimaszombatról 545 sz. ivén az egyesült prot. főgymn. 1 frt M-záhról gr. Vass Albert 185 sz. ivén 5 frt. Budapestről m. kir. fő vámigazgató 437 sz. ivén ketten 2 frt. Budapestről 682 sz. ivén Első magy. gazd. gépgyárnál többen 3 frt. Csik Szt-Mártonból 405 sz. ivén Kászon alcsuki járás főszolgabirája 1 frt. Budapestről 197 sz. ivén Mezei Albert kuriai biró 10 frt. Masor-Vásárhelyről 372 sz. ivén Geréb Béla polgármester és mások 8 frt. 25 kr. Feketehegyi ref. egyház 1021 sz. ivén 1 frt. Dévaról 201 sz. iven Pogány György főispán 2 frt. Földesi rev. egyház 1119 sz. ivén 1 frt. Arad sz. kir. város tanácsa 590 sz. ivén 5 frt. Deézsi főszolgabiró hivatal 233 sz. ivén 85 kr. Kolozsvárról 719 sz. ivén dr. Moldován Gergely egyet. tanár 2 frt. Kabai ref. egyház 1183 sz. ivén 1 frt. Nagy Küköllő vármegye pénztára Segesvárról 152 sz. ivén 2 frt. 44 kr. Debrecenből 491 sz ivén Medve Kálmánné 2 frt. Hold. m.-vásárhely város 558 sz, ivén 4 frt. 96 kr. Magyar-Ovári gazd. tanintézet 937 sz. ivén többen 3 frt. 95 kr. Felvincről dr. Schissel Albert járásorvos 364 sz. ivén többen 4 frt. 80 kr. Kassáról Komáromi István ur 2 frt Debreceni ref. egyház 307 sz. ivén 10 frt. Debreczenből 488 sz. ivén özv. Hegyi Mihályné 5 frt. Budapestről 262 sz. lévén Tisza Kálmánné 10 frt H-M-vásárhelyi ref. egyház 1138 sz. ivén 5 frt. Mason v. m. alispánja 936 sz. iven többek adománya 13 frt. Nagy-bajami ref. egyház 1185 sz. ivén 2 frt. Régeni alsojárás főszolgabirája 379 sz. ivén 20 frt. Budapestről dr. Tisza Kálmán 256 sz. ivén 10 frt. Budapestről 1298 sz. ivén dr. Kralik Lajos 2 frt. Fogaras i ref. egyház 315 sz. ivén 2 frt. Büd. szt-mihályi ref. egyház 1127 sz. ivén 2 frt. Nagy-Szombat szabad kir. város 955 sz. ivén tőbben 8 frt. 55 kr. Gőrből Szombat György ur 1 frt. Székelyudvarhely város rendőrség 391 sz. ivén többen 1 frt 05 kr. Selmeczbánya bányák és erdész. akad. igazgatója 951 sz. ivén többen 3 frt. Gergyó Szt.-miklósi járás főszolgabirája 404 sz. ivén többen 3 frt. 10 kr. Sepsi szt-Györgyről 400 sz. ivén Pocsa József föispán 5 ft Budapestről 631 sz. ivén br. Ponai Dezső evang. felügyelő orsz. gyül. képviselő 10 frt. Budapestről 165 sz. iven Ilyes Károly curiai biró 2 frt. Máramarosi pénzügy igazgatóság 663 sz. ivén többen 1 frt. 20 kr. Kolozsmonostori gazd. tanintézet 643 sz. ivén többen 3 frt. Csanádvármegye törv. hatósága 986 sz. ivén 10 frt. Mező-Salyiból Gaál Péter 297 sz. ivén 2 frt. Mező-Sályiból 219 sz. ivén Ilyes Albert 20 frt. Bardoczról Bartha Sándor 143 sz. ivén többen 1 frt. 50 kr. Sokról 1282 sz. ivén gr. Teleki József 5 frt. Kecskeméti ref. főgymn. 553 sz. ivén 1 frt. Sepsi Szt-Györgyről Vásárhelyi Zsigmond 914 sz. ivén 3 frt. Összesen 267 frt. 33 kr. leszámitva ebből a gyüjtőivek bélyegek s általában a szétküldéssel járó költségeket mi teszen 86 frtot marad tiszta bevétel 181 frt. 33 kr. A midőn magam s egyházam nevében hálás szivvel köszönöm meg a nemes szivü adakózóknak becses adományait, értesitem az ivtartó egyházak, testületek társulatok s egyes urakat, egyházam elöljáróságа azon határozatáról miszerint tekintettel azon körülményre, hogy a kibocsátott iveknek még egy tizedrésze sem érkezett vissza, azok visszavárási határidejét meghosszabbitotta május hó 1-éig. A jelzett időre a legrosszabb esetben minden adomány nélkül is az iveket visszaküldeni kérem. *Nemes Árpád* ref. pap. Ez exponált helyen levő magyar protestáns egyház segélyezését a legmelegebben ajánljuk olvasóink figyelmébe.

Nyilt levél az exellenciás tanitónőhöz. Bánffy Dezső báró miniszterelnök második felesége, kit a báró a mult évben vezetett oltárhoz, leánykorában, mint Máthé Ilona tudvalevőleg tanitónő volt Apa-nagyfaluban, Szolnok-Dobokamegyében. Ez a körülmény lelkesitette Dobó Sándort, a hajduböszörményi Tanitók Lapja szerkesztőjét arra, hogy lapjának élén nyilt levelet intézzen B. Bánffy Dezsőné ő nagyméltóságahoz. Arra kéri a kegyelmes asszonyt, hogy mint Magyarország kormányelnökének a legvalósagosabb belső titkos tanácsosa, vegye pártfogásába a tanitók ügyét. — A nyilt levelet izléstelenségnek tartjuk. A magyar tanitói kar sorsa önmagában elég fontos arra, hogy ne alacsonyitsuk le mesterségesen kikészitett szenzáció utján. Az egykori tanitónőről, a mai excellenciás asszonyról kötelességünk feltenni, hogy Dobó ur nyilt levele nélkül is ismeri kötelességét.

Királysértő katolikus pap. A budapesti királyi ügyészség az utóbbi időben egymásután inditja a királysértési sajtópereket. Legközelebb egy katolikus pap, Lepsényi Miklós felett fog törvényt ülni az esküdt zék, aki a Magyar Néplap cimü hetilapban »megtörtént« cimmel irt cikket. A cikk, amelyet az egyházpolitikai törvények szentesitésekor irt meg a tisztelendő ur, csak ugy hemzseg a képtelen mondásoktól. A cikkért Lepsényi Miklós lelkész vállalta el a felelősséget. A budapesti törvényszék február hónap hetedikére tüzte ki az esküdtszéki tárgyalást. A vádlott Visontai Soma ügyvédre bizta védelmét.

Az idegenek Angliában. A mult nyáron lord Salisbury, most pedig Chamberlain egy nagy hallgatóság előtt azt fejtegette, hogy az Angliába bevándorlók oly életmódot folytatnak, mely mellett a brit munkás velök nem versenyezhet s igy a bevándorlók kitiltását hozta javaslatba. A munkások tehát ez inditványt helyeselve, egy kongresszuson a bevándorlás eltiltását sürgették. Tehát Angliában a szabadság földén a bevándorlás ma-holnap csak addig engedtetik meg, mig a nemzetnek vagy egyes osztályainak kárára nincs.

Az anglikán egyház és a pápa cimü cikksorozatunk folytatása, közlendőnk halmaza miatt a jövő számra maradt.

ORSZÁGGYŰLÉS.

Jan. 28. Sághy Gyula beszéde elején a kath. autonómia és kongrua kérdésével foglalkozik, amelyeket feltétlenül megvalósitani kiván; majd a népoktatásügy mizériáit festi és kijelenti, hogy az államositásnak nem feltétlenül hive, de azt megköveteli, hogy az államesemének mindeütt érvény szereztessék; a budgetet nem fogadja el. Utána Kammerer Ernő beszélt, ki a képzőmüvészeteket ajánlotta igen melegen a miniszter figyelmébe.

Okolicsányi László szembeállitja a miniszter programját régen tett nyilatkozataira, mikor még tulságosan is liberális volt s ezekből a legnagyobb inkonzekvenciákat vonja le. A népoktatási törvény reviziójával és a népnevelés hiányaival, továbbá államositásával foglálkozván, egyben kiemeli, hogy a tanitókat illető nyugdijtörvény szigorubban hajtassék végre. Hock János hosszu tartalmas beszédben fejtegette a kultuszminiszter programmját, amelyről azt jegyezte meg, hogy nem talált benne egyetlen vezéreszmét, sem kimagasló gondolatot, mely Magyarországon erőteljes kultur-közszellemet teremtene. Maró satyrikus hangon csipkedte a minisztert az egyházpolitikai javaslatok terén nyujtott álláspontjáért, ami csakugyan felszólalásra provokálta a minisztert. Örömét fejezi ki azon, hogy a miniszteri expozéban benne foglaltatik a kath. autonómia is, mely már 25 éve érik, de gyümölcseit még sem élvezhette a katholiczizmus. Erre vonatkozólag ő egész tervezetet proponál, amely mellett a kath. önkormányzat effektuálható. Szintén részletesen s behatóan fejtegeti a kongrua kérdését, példákkal illusztrálja, hogy e tekintetben egészen tarthatatlan helyzet uralkodik hazánkban levezeti, hogy már M. Terézia igyekezett a bajon segiteni és tényleg még ma is ott állunk, hogy egy-egy alpapságban az összes jövedelem nem több, mint 315 frt kongrua. A miniszter közoktatásügyi politikáját hasonlóan nem tartja kielégitőnek, mert abból léptennyomon felcsillan a laikus járatlanság.

Szerinte a népoktatásügynél az a fő, hogy a külömböző felekezeti iskolák megfelelnek-e a nemzeti feladatoknak? ha igen, akkor továbbra is maradhatnak az egyházak kezén, ellenben, ha csak a nemzetiségi izgatásoknak szolgálnak hálás talajul; akkor egyenkint vegye át az állam őket, Ezután a miniszter szólalt fel. Megmagyarázta, hogy egyházpol. javaslatokban az elvek integritását feltétlenül módositás nélkül akarja meghagyni a szavakban való változtatás alatt pedig o-ak azt érti, hogy a törvénybe felekezetnélküliek helyett a „kilépettek« kifejézése tétessék

Jan. 29. Két jeles szónok tartott e napon tartalmas beszédet. Az egyik Hévizy János volt. Sorba vette a közoktatásügy minden részét a kisdedóvástól, mint a közoktatásügy bölcsőjétől. Hazafias szellemben, lelkesitőleg beszélt arról, hogy az idegen nemzetiségü fiatalságnak minó nagy kötelessége megtanulni a magyar nyelvet ebből kifolyolag. Elitélte azt a hagyományos közoktatasügyi kormányzatot, mely a nemzetellenes iskolákat reformálni vagy eltörölni nem akarja és leder könnyelmüségnek nevezte, hogy még elturjük ma is azt, hogy 19 olyan középiskolank van, hol a tanitas nyelve nem magyar. Szivére kötötte igen melegen a miniszternek, hogy minden téren lobogtassa a magyarosodas zászlóját, istápolja az állami érdekeket. Szólott ezután a kormány-programm többi részéről is és örömét fejezte ki a felett hogy a kormány a forendiházzal békét óhajt és hogy a kath. autonómiát felvette hatáskörébe Berzeviczy Albert mondott utana szintén terjedelmes és nagyszabásu beszédet, melyben a közoktatásügy összes fontosabb kérdéseit felölelte. A papnevelés államositasara nézve nem ért egyet Kovács Alberttel, mert ennek gyakorlati érvényesitése egyenlő volna a kulturharc felidézésével. Azonban megkivánná azt, hogy az állam a felekezetekkel együtt hasson oda, hogy a papképzéssel szemben az államérdek követelményei bizonyos tekintetben érvényesittessenek az egyetemi theologiai fakultások létrejöjjenek, de emellett a papképzés mindennemü intézménye a vallási meggyőződés teljes kimélése mellett eszközöltessék és ami a fő, minden lelkész elsajátithaassa a magyar nyelvet. Örommel üdvözölte és részletesen fejtegette a népoktatásügyi törvény revisióját s ebben a tekintetben kijelentette, hogy arra mulhatatlanul szükség van, azt elmellőzni nem lehet, nem is szükséges és nem is kivanatos. Itt megemlékezett a kisdedóvodákról, a leányiskolákról, a tanitó és tanárképesitésekről stb. végül a millenáris kiallitás tanügyi osztályairól. Végül határozottan konstatálja, hogy kulturánkra az utóbbi 25 év nem veszett el, — mint sokan hiszik — és közoktatásügyi jelen költségvetésünk, ha nem is teljesen kielégitő mindenekben, de feltétlenül elég arra, hogy segélyével kellő jóakarattal és hazafias buzgalommal nemzeti kulturánknak minden elképzelhető igényét kiépithessük, és minthogy a jelenlegi miniszterben erre nézve ugy az akaratot, mint a képest séget felismeri, a költségvetést készséggel megszavazza.

Gróf Batthyány Tivadar következett még; ki satirikus hangon üdvözölte a minisztert, hogy az egyházpolitikai javaslatokban gyengébb programot állitott fel, mint a milyet képviselő korában elmondott beszédei után következtetni lehetett. Szólott szintén a népoktatásügyi törvény revisiójáról, a felekezeti és egyetemi tanárokról a középiskolakról és az államositásról. Érdekes kijelentést tett a kath. autonomiáról. Ugyanis azt tartja, hogy az autonomia létesitését a kath. papság nem ellenzi, mert tudja, miszerint ha azt megvalósitni ellenzené, akkor nyomban kovetkeznék a szekularizácio, melyet pedig csak a kath. autonomia

megadása szüntethet meg. Ezután az elnök javaslatára elhatározta a ház, hogy a kultuszbuget befejezése után az indemnity és az ujjoncmegajánlásról szóló javaslat fog tárgyaltatni.

Ezzel az ülés bevégződött.

POLITIKAI SZEMLE.

Belföld.

A néppárt programmja. A kath. néppártból fejlődött keresztény »néppárt« vezérlő férfiai, általunk már emlitett tanácskozásuk folyamán következőkben állapitották meg az uj párt programmját:

Mindenekelőtt a párt az 1867-iki kiegyezés alapjára áll. Aztán igy beszélnek a vezérek:

1. Követeljük a kötelező polgári házasság és állami anyaköyvezetésről szóló törvények revizióját.

2. Küzdeni fogunk oly rendeletek és törvényjavaslatok ellen, melyek a kereszténység szellemével ellenkeznek, avagy a törvényesen bevett vallásfelekezetek között az ország érdekében visszaállitandó békés egyetértést veszélyeztetnék.

A vallásfelekezetek jogait és szabadságát tiszteletben tartjuk és megóvni kivánjuk, de viszont a kath. egyházat megillető jogokat és szabadságot is követeljük.

3. Követeljük a kath. autonomiát s ebből kifolyólag a kath. alapok és alapitványok kiadását.

4. Védelmezni fogjuk a népoktatási törvények által ugy a katholikusok, mint a felekezetek számára biztositott közoktatási szabadságot és követeljük annak kijerjesztesét a tanügy minden fokozatára.

5. Magyarország első sorban földmivelő állam lévén, a gazdaközönség, főleg a kisgazdák eddig elhanyagolt érdekeinek az adó, vám- és forgalmi politikában kellő figyelembe vételét követeljük.

6. Követeljük mindazon törvényes intézkedések megtételét, melyek a földmivelő népnek e hazában való megélhetését és gyarapodását biztosithatják.

7. Követeljük, hogy a kisgazdák és kisiparosok hiteligényei állami támogatás mellett létesitendő szövetkezetek és egyéb megfelelő intézmények utján kielégitést nyerjenek. Továbbá támogatni fogunk minden oly törekvést, melynek célja a mezőgazdasági és kisipari termények kedvezőbb értesitése.

8. Követeljük egy igazságosabb adórendszer megalkotását; hazai viszonyainknak megfelelő adómentes létminimumnak törvényes megállapitását és a tőzsde (börze) adó behozatalát,

9. Követeljük az adókezelés egyszerüsitését, különösen a kezelésnek oly módon való eszközlését, hogy azt minden adózó megérthesse és saját érdekében kellőleg ellenőrizhesse.

10. Pártunk a kisiparost és munkást a nagyiparral és tőkével való versenyben az állam által kivánja az őt megillető védelemben részesittetni.

11. Követeljük a munkaadó és munkás közötti viszonynak szabályozását és különösen a munkás családi, erkölcsi és egészségügyi érdekeinek kellő megóvását; továbbá a munkásbiztositások nagyobbmérvü kiterjesztését.

Végre követeljük a munkaszünetre vonatkozó 91. XIII. törvény szigoritását.

12. A közigazgatás rendezésére nézve a néppárt akkor fejti ki álláspontját, mikor erre nézve a kormány javaslatait elő fogja terjeszteni; de már most követeljük a közigazgatás javitását és ellenezzük annak minden oly irányu szervezését, mely a polgárok közremüködésének kizárásával az állami omnipotenciát növelhetné.

13. Pártunk a nemzetiségek iránt teljes előzékenységgel kiván viseltetni és igényeiket, amennyiben azok a magyar állam egységével és nemzeti jellegével megegyeztethetők, méltányolni fogja és őket igazságos és méltányos eljárásban kivánja részesittetni.

14. Követeljük a választási visszaélések orvoslását és az igazolási eljárásnak megfelelőbb módon való szabályozását. Tudjuk azt, hogy a cenzus, a választókerületek beosztása és a választási eljárások tekintetében ki nem elégitő és számos visszaélésre ad alkalmat.

Ezeknek szabályozását szorgalmazni fogjuk.

Erre a programmra még vissza fogunk térni. De az ellen már most határozottan tiltakozunk, hogy ez a péppárt, mely a legsötétebb ultramontanizmus diadalra juttatása végett alakult; mely egy felekezetnek a középkorból fenmaradt előjogait akarja fentartani, sőt a többi felekezetek rovására kiterjeszteni: azzal a durva cselvetéssel, hogy a »katholikus« jelzőt nevéből elhagyja, ez ország protestántizmusát magához akarja csábitni. Már most tiltakozunk az ellen, hogy ez állam egyenlő jogu s terhü lakosait, az igazi lelkiismereti szabadság s polgári egyenlőség lábbal tiprásával „keresztény és nem keresztény« elemre különitsék, s az ü. n. »keresztény-szocialista« nevet viselő antiszemita-ultramontán irányt akarják nálunk s épen a protestántizmus dupirozásával győzelemre juttatni.

Közoktatásügyi furcsaságok. Hogy a bekövetkezett kormányválságok folytán menynyire a szelek játékává lett közoktatásügyünk s a legellentétesebb irányzatok hogy kergetik egymást: erre már röviden céloztunk. Ime a további részletek: sem Csáky, sem Eötvös Lóránd br. föl nem vetette a népoktatási törvény revizióját. Wlassics programmbeszéde sarkalatos részévé tette. Pulszky Ágost volt kultuszügyi államtitkár erre azzal felelt, hogy a revizióra az idő még nem érkezett el s nincs is szükség rá. Berzeviczy Albert volt államtitkár szerint ez a revizió nemcsak szükséges, de égető, elengedhetlen. Ebben az a nagy egyértelmüség a sajnálatos, amelyben kulturpolitikánk egymás után következő vezetői leledzenek s az a csodálatos, hogy Berzeviczy 9 évig volt e miniszterium politikai államtitkára s 8 hónap óta nem az. 9 évig e reviziót nem vitte keresztül, most feltétlenül szükségesnek tartja. Épily kulturpolitikai következetesség az is, hogy Csáky gr. meginditotta a népoktatás fokozatos államositását, Eötvös br. elejtette, Wlassics végcélul tüzi ki, de azért nem tartja valósitandónak Berzeviczy e kérdésben se hideg, se meleg. A vezérlő kulturférfiak véleményének ily gyors fluktuációja mellett egységes, következetes magyar kulturpolitikát csinálni lehetetlen.

Szavak és lényeg. Tudvalevőleg Wlassics kultuszminiszter programmbeszédében azt jelentette ki, hogy a kormány a főrendiházi ellenzékkel szemben ragaszkodik az egyházpolitikai reformok alapelvének integritásahoz, de a szavakhoz ridegen nem. Hock János kiváncsi volt arra, mit tart a kormány „lényegnek« és mit »szavaknak«? A kultuszminiszter erre azt válaszolta, hogy mivel a főrendiház ellenzék, irtózik attól, hogy „a felekezetnélküliség« expressis verbis legyen benne a törvényben, ő nem zárkózik el attól, hogy »felekezetnélküli« helyett »*kilépettet*« tegyenek, mert ez Németországban s Ausztriában is igy van (Austritt, Ausgetretene.) Nagyon jámbor lehet az a főrendiházi ellenzék, mely egy rossz forditás kedvéért keresztül engedi lényegében sértetlenül ezt a javaslatot; vagy nagyon nagy s indokolatlanul nagy a kultuszminiszter ur bizalma a főrendiházi ellenzék — naivsága iránt, vagy annyira belekerül a békébe s engedményekbe, hogy a szavak után a lényeg következik. A Bánffy-kormány létjogosultsága a Wekerle örökségének sértetlen fentartásában áll. Egyezkedési törekvéseikre ott a felelet — a most meg alakult néppárt programmjában. Különben a kultuszminiszter legutóbb (e hó 31. képviselőházi gyülés) ugy formulázta álláspontjait, hogy e kormány semmi oly módositásba nem megy bele, amit az előbbi kormány tagjai el nem fogadnak. Ez se szerencsés formula, mert alkalmas lehet arra, hogy a közönség szemében a jelen kormányt az önállóság minden látszatától megfossza. Nekünk ugy látszik, hogy Wlassics a szavak megválasztásában nem szerencsés.

HIRDETÉSEK.

nagyszerüen hatnak gyomor bajoknál, nélkülözhetetlen és általánosan ismeretes házi és népszer.

A gyomorbetegség tünetei: étvágytalanság, gyomorgyengeség, büzös lehelet, felfujtság, savanyu, felböffögés, hasmenés, gyomorégés, felesleges, nyálkakiválasztás, sárgaság, undor és hányás, gyomorgörcs szükülés.

Hathatós gyogyszernek bizonyult fejfájásnál, a menynyiben ez a gyomortól származott, gyomortulterhelésnél ételekkel és italokkal, gilisztáknál, májbajok és hämorrhoidáknál.

Emlitett bajoknál a **Máriaczelli gyomorcseppek** évek ota kitünőknek bizonyultak, a mit száz meg száz bizonyitvány tanusit. Egy kis üveg ára használati utasitással együtt 40 kr., nagy üveg ára 70 kr.

Magyarországi föraktár: **Török József** gyogyszertára **Budapest,** Király utcza 12 sz.

A védjegyet és aláirást tüzetesen tessék megtekinteni! Csak oly cseppeket tessék elfogadni, melyeknek burkolatára zöld szalag van ragasztva a keszitő aláirásával (C. Brády) és ezen szavakkal: „Valodiságát bizonyitom".

A Máriaczelli gyomorcseppek valodian kaphatók.

S.-A.-Ujhely: Kincsesy Péter és Éliássy Imre gyógyszertáraiban.

KIADÓHIVATALI ÜZENETEK.

E—k D—l urnak Eőr. — **L—y B—a Fornos** A vörös papirra nyomtatott kérelem minden laphoz mellékelve volt, ezt tennünk kellett azért, mert ha a cimszallagokat kiválogattuk volna, ezáltal az expedició tetemesen késett volna. — **B—y J—s urnak Naszoly.** Előfizetése f. évi febrnár végéig rendezve van. — **S—ö L—né Tarcal.** Előfizetése f. évi junius végéig rendezve van. — **S—i T—s Kálmáncsa.** Előfizetése f. évi junius végéig rendezve van. — **G—o Gy—a Csekeháza.** Előfizetése f. évi április végéig rendezve van.

Kukoricza-morzsolók

kéz- és erőhajtásra, egyszerü és kettős szerkezettel, szelelővel és szelelő nélkül.

Gabona-rosták,
Konkolyozók (trieurök);
kézi kezelésre való
Széna- és szalmasajtók
fekvően vagy kocsira szerelve,
Takarmány-füllesztők,
Szállitható takarék-főző-üstök takarmány stb. részére
Szecskavágók,
Répa- és burgonyavágók,
Darálók
elismert legjobb minőségben és szerkezettel készülnek

Mayfarth Ph. és Társa

cs. és kir. kiz. szab. gazdasági gépgyárában

BÉCS, II/1, Tabor-strasse 76. szám.

Árjegyzékek ingyen. — Képviselők felvétetnek.

Sátorlja-Ujhely, a »Zemplén« könyvnyomtató intézet betüivel,